

СТАНОВИЩЕ

От доц. д-р Елена Койчева

За дисертационния труд на докторант Георги Димов „Градовете в Южна Италия между Изтока и Запада XI–XII век“

Темата на дисертацията е едно предизвикателство към медиевистиката, тъй като трябва да сглоби пъзела на фрагментарната политическа и икономическа картина на градовете в Южна Италия в епохата на установяване на норманската власт над Апенините и в Сицилия, които се явявали и „гранична зона на византийския Запад”. Поподайки във водовъртежа на тези две цивилизации, италианските селища през XI – XII в. добили облика на проспериращи средиземноморски центрове, водещи динамичен политически, икономически и културен живот. Затова и целта на докторанта е да развенчае мита за градския декаданс в Апулия, Калабрия, Кампания и Сицилия под влияние на севернофренските рицари. Използан е голям регистър от извори, чиято класификация е доста обща и може да се прецизира по видове и по жанрове. Голямо предимство на труда е въвеждането в научно обръщение на археологически материал, който илюстрира и допълва сведенията за еkleктичната материална и духовна култура на Медзоджорното. В историографския преглед много добре и синтезирано е представено отношението на западната историография към византийската власт по тези земи, която в някои изследвания е negliжирана или маргинализирана, и само в трудовете на византолозите е заела достойно за всяко научно изследване място. Методът на изследването е интердисциплинарен и компаративен, което помага да се разкрие връзката между власт, политика, икономика и градски живот, както и да се направят някои паралели с развитието на северноиталианските градове.

Естествено въведение в проблематиката е представянето на движението на първите нормански потоци към Южна Италия, завладяването и ограбването на градовете от една тежковъоръжена рицарска кавалерия в периода на трайно византийско присъствие през XI в. Утвърждаването на новата власт било свързано с известни промени в архитектурния силует на градовете, намаляването на ролята на замъка, въвеждането на някои нови елементи в крепостното строителство, (като донжони, мотове и барбекани), което променило градската инфраструктура и топография. Това довело, както добре е отбелязал автора, до „контаминацията на западните и източните влияния в южноиталианския урбанизъм” и до наченки на градско самоуправление, което изглежда имало повече дефанзивни функции (предотвратяване на норманските грабежи). Много силна страна на дисертацията е използването на археологически материали, които, в съчетание с други извори, очертават терминологичното разнообразие при отразяване на норманското крепостно строителство и влиянието на местните строителни и художествени традиции (главно

византийски и арабски) върху градската архитектура. Най-добрата илюстрация на тази еклектика бил Палермо, на който авторът би могъл да обърне по-голямо внимание.

Картината на градския живот в южноиталианските градове се усложнила и поради промяната на етноконфесионалния облик на покорените селища, социалната структура и административното устройство. Посредством смесването на източната и западната титулатура се създали композитни титли, чрез които била интегрирана местната аристокрация в управлението. Предоставянето на титли можело да става по заслуги, но не и „по презумпция”, както е посочено в дисертацията, а по отношение на термините сан, достойнство и почетен титул, трудът се нуждае от известни уточнения. Въпреки това сложните, дискуссионни и важни проблеми за феодалната йерархия и организирането на поземлената собственост в новозавоюваните селища и области са заели подобаващо място в изследването, тъй като въпросът за собствеността върху земята е най-важен за всяко общество. Много ценни са наблюденията на автора за мястото на военната аристокрация в управлението (процес, който се наблюдава по това време и във Византия), за различната степен на урбанизация и феодализация, за нееднозначната оценка на норманските действия в Медзоджорното, които били симбиоза от жестокост и толерантност, но и катализатор за нарастване на градските свободи и солидарност. Вярна е и констатацията на Г. Димов, че през разглеждания период в църковно отношение латинизацията не била еднократен акт, а постепенна симбиоза между католическата и ортодоксалната църква. Едва в края на XII и началото на XIII в. противоречията между тях станали по-интензивни и били свързани с понтификата на Инокентий III, с Четвъртия кръстоносен поход и създаването на Латинската империя в 1204, което засилило антилатинската пропаганда.

Замъкът, катедралата и пазарът били трите основни топоса, около които пулсирал живота в средновековния град. Заедно с тях градските комуни също се явявали изразител на градската свобода и идентичност, която би могла да бъде етническа, конфесионална, професионална и съсловна. При очертаване на социалната страгиграфия на южноиталианските градове обаче малко странно ми се струва определението „класа на градските рицари”, тъй като през средновековието може да се говори най-вече за прослойки и съсловия. Дисертацията опровергава общата схема за социалната и икономическата еволюция на западноевропейския град, представяйки неговата вариативност на базата на величието и упадък в развитието на южноиталианските градове, на общите и специфичните черти между сицилийския и византийски урбанизъм. Значително място е отделено на административното устройство и функционирането на институциите, които трябвало да се адаптират към различните условия в южноиталианските селища, което определило тяхната поливалентност. Съчетаването на бюрократична система от източен тип със западнорицарска европейска йерархия довело до загубата на градска идентичност. Изграждането и функционирането на кралските институции създадо известна сигурност през XII в., но впоследствие довело до криза и упадък на градската независимост и търговия, и до зависимост на църквата от кралската власт. Все пак, както отбелязват някои, благодарение на норманите Сицилия станала католическа по религия, неолатинска по език и европейска по култура.

В заключение може да се каже, че дисертацията поставя сериозни проблеми в медиевистиката и показва как търговско-занаятчийски средища и портове губят своето икономическо значение и демографски растеж. „Макар че станали част от най-богатите

и проспериращи кралства на средновековието”, впоследствие те се превърнали в бледа сянка на отминало величие. Освен това се прави важната констатация, че не градският възду прави човека свободен, а административното управление, законите и търговските свободи. Трудът е написан много интересно и с хубав стил, богат е на археологически и художествени артефакти, и респектира със своя обем и библиография. Той надхвърля изискванията за дисертация, което ми дава основание да предложа докторант Георги Димов за получаване на образователната и научна степен „доктор”.

19.04.2014

Подпис: доц. Е. Койчева